

((سید حسین امین جواهری))

پژوهشگر فرهنگ و رسانه

نظام رده‌بندی سنی

راهی برای آموزش و تربیت فرزندان

اشاره

«رسانه‌های جمعی» به‌عنوان یکی از عوامل جامعه‌پذیری، در کنار خانواده، محیط آموزشی و دوستان، نقش مهمی در رشد و تربیت جنبه‌های گوناگون زندگی کودکان و نوجوانان ایفا می‌کنند، به‌طوری که با گسترش و نفوذ آن‌ها، دیگر عوامل تربیتی نقش کمتری در تربیت و یادگیری دارند. امروزه آموزه‌ها و اطلاعات متنوعی از طریق رسانه‌ها، به‌ویژه تلویزیون و سینمای خانگی، به کودکان و نوجوانان ارائه می‌شوند. کارکرد رسانه‌ها در عصر ارتباطات، بی‌شک در همه ابعاد زندگی اجتماعی و فرهنگی جوامع بشر انکارناپذیر است. در این مقاله به موضوع اهمیت و ضرورت رده‌بندی سنی محصولات تلویزیونی و سینمایی و معرفی چند کشور پیشرو در این زمینه پرداخته شده است.

سواد رسانه‌ای و شناخت

محصولات رسانه‌ای

در چنین شرایطی، ایجاد زمینه‌های شناختی لازم برای جامعه، در مقابل محمل‌های جدید انتقال اطلاعات، چالشی جدید است که ضرورت توجه آگاهانه جامعه به ذات، محتوا و عملکرد رسانه‌ها را ایجاب می‌کند و در قالب واکنش و تفکر انتقادی در مقابل پیام‌های رسانه‌ای تحقق می‌یابد. «سواد رسانه‌ای» نوعی درک متکی بر مهارت است که می‌توان براساس آن، انواع رسانه‌ها را از یکدیگر تمیز داد و انواع تولیدات رسانه‌ای را از یکدیگر تفکیک و شناسایی کرد (شکرخواه، ۱۳۸۶: ۲۳-۲۷). این مهارت هر چند بر محور شناخت تولیدات رسانه‌ای است، اما آمیزه‌ای از تکنیک‌های بهره‌گیری مؤثر از رسانه‌ها و کسب بینش و درک برای تمیز رسانه‌ها از یکدیگر است.

رده‌بندی سنی فیلم‌ها، راهی برای

شناخت محصولات رسانه‌ای

ارتقای سطح سواد رسانه‌ای افراد جامعه، به خصوص نهادهای آموزشی، می‌تواند از

متحدۀ آمریکا تصمیم گرفت فیلم‌های سینمایی را به پنج دسته تقسیم کند.

آنچه بیان شد، نظام رده‌بندی در آمریکاست، اما حدود ۵۲ کشور جهان با مسئله رده‌بندی سنی در جهان درگیر هستند. در ایران نیز طی دو دهه اخیر سیاست مسئولان سینمایی بر این بود که محدودیت‌های فیلم‌ها را در پروانه ساخت یا در نمایش اعمال کنند، اما این کار با جدیت و در یک نظام مشخص رده‌بندی سنی پیگیری نشد. چند وقتی است که نهادهای متفاوت، مانند سازمان سینمایی، سازمان تبلیغات و حتی نهادهای خصوصی، به دنبال آن هستند که با مشخص کردن رده سنی برای فیلم‌ها، نگرانی‌ها و آسیب‌ها را از دیدن محصولات بکاهند و شاید لازمه این فعالیت‌ها، فرهنگ‌سازی در میان مخاطبان و خانواده‌ها باشد که کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

رده‌بندی سنی و نگاه جامع

توصیف محصولات رسانه‌ای

لازم است توجه شود که صرف بیان رده سنی نمی‌تواند از آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی فرزندان و کودکان بکاهد. بلکه مربیان و والدین نیازمند آن هستند که توصیف مفیدی از محصول سینمایی داشته باشند. وصف محصول رسانه‌ای گام اول مواجهه صحیح با رسانه‌هاست. مربیان و والدین باید بدانند که اثر سینمایی چه محتوایی دارد و چه تأثیراتی را بر مخاطبان خواهد گذاشت. در گام بعد می‌باید از مربی خواست نسبت به این تأثیرات اقداماتی را در پیش بگیرد، البته

اولویت‌های کاری مربیان عرصه تربیت باشد. در این بستر گسترده و وسیع، رده‌بندی سنی فیلم‌ها که تاریخی بیش از ۵۰ سال در جهان دارد، بخشی از شناخت محصولات و تولیدات رسانه‌ای است. نظام رده‌بندی سنی فیلم‌ها در کشورهای مختلف به این خاطر شکل گرفته است که اغلب جوامع این کشورها، در مواجهه کودکان و نوجوانان با فیلم‌ها و رسانه‌ها دچار سردرگمی بودند و اثرات نمایش فیلم‌ها بر کودکان، والدین را نگران کرده بود.

اواخر دهه ۱۹۱۰ و اوایل دهه ۱۹۲۰، فشار زیادی برای تصویب یک قانون ممیزی ملی در کشور آمریکا وجود داشت و هیئت‌های سانسور محلی بیشتری در آن کشور شکل گرفتند. در سال‌های ۱۹۴۵، «انجمن فیلم آمریکا» کوشید با مقررات خود بتواند نسبت به محصولات سینمایی حساسیت‌های خانواده‌ها را لحاظ کند. در کشور آمریکا نهادهایی دولتی و غیردولتی راه‌اندازی شدند تا والدین را نسبت به مواجهه فرزندان با محصولات سینمایی و از آسیب‌ها و اثرات آن‌ها آگاه کنند.

در سال ۱۹۶۸، «سازمان سینمایی» ایالات

ممکن است که خود نوجوانان و جوانان نسبت به محصولات رسانه‌ای شناخت حاصل کنند و یا خود را نسبت به آسیب‌ها و چالش‌ها مقاوم و توانمند سازند.

رده سنی یکی از اوصافی است که می‌توان به مخاطب یک اثر سینمایی عرضه کرد. مهم‌تر آن است که این وصف جامعیت بیشتر و تأثیر کارآمدتری برای مخاطب داشته باشد. در این زمینه، کشورها و حتی نهادهای غیردولتی کوشیده‌اند با شناخت بیشتر محصولات رسانه‌ای، مخاطبان را از تأثیر به آن‌ها آگاه سازند. هر کدام شاخص‌ها و معیارهایی را انتخاب کرده و وصف خود را از آثار در قالب آن بیان داشته‌اند. خشونت، ترس و محتوای جنسی از شاخص‌هایی هستند که در کشورهای آلمان، آمریکا، پرتغال، کانادا و سنگاپور به آن‌ها توجه شده است. حتی شاخص‌هایی مثل اقدامات ریسک‌محور، ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی، و رفتارهای آسیب‌زا دریچه‌هایی را می‌گشایند تا آثار سینمایی وصف شوند و مخاطبان نسبت به آن‌ها شناخت کافی به دست آورند.

با ارائه شفاف و عینی سیاست‌های عمومی، ابزاری دموکراتیک و مفید و مؤثر برای نشان دادن معیارهای تحلیل فیلم و بازی‌ها به تولیدکنندگان، توزیع‌کنندگان و جامعه، به منظور انتخاب محتوای رسانه‌ای است. در بیان شاخص‌ها، مواردی مثل جنسیت، مواد مخدر و خشونت، و ملاحظاتمانند ترکیب صحنه، ارتباط، تعداد و انگیزه درون فیلم‌ها، مورد توجه نظام رده‌بندی سنی این کشور قرار گرفته است.

جمع‌بندی

امروزه جامعه‌ای توسعه‌یافته تلقی می‌شود که بتواند در کنار توسعه‌ی شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی، مانند درآمد سرانه، توزیع ناخالص ملی و نرخ مرگ‌ومیر، بر معیارهای آموزش و اطلاعات و در حقیقت «عنصر دانایی» اجتماعی تأکید کند. در چنین جامعه‌ای وسایل نوپدید ارتباط جمعی با تولید و توزیع مطلوب اطلاعات، نقش زیادی در بالا بردن آگاهی‌های گوناگون و ضروری به عهده می‌گیرند و جامعه را در نیل به تعالی و ترقی همه‌جانبه یاری می‌کنند. به همین خاطر استفاده صحیح از این ظرفیت لازمه پیشرفت جامعه است.

این سازمان با هدف حمایت و حراست قانونی از نوجوانان و جوانان شکل گرفته است. علاوه بر بیان رده‌ی سنی فیلم‌ها و سریال‌ها، با یک سلسله شاخص‌ها همچون خشونت، ترس، اذیت و آزارجنسی، محتوایی که قابلیت آسیب رساندن به خود و مخاطب را داشته باشد، محتوای آسیب‌زننده به جامعه و مروج رفتارهای غیراخلاقی و ناهنجاری، فیلم‌ها را ارزیابی می‌کنند. ارزیابی در این سازمان آلمانی به شرایط بسیاری، از جمله، تم داستانی، و تنوع اجتماعی توجه ویژه‌ای دارد.

کشور برزیل کشور دیگری است که در رده‌بندی سنی فیلم‌ها و سریال‌ها بدان می‌پردازیم. رده‌بندی مشورتی، یک نظام درجه‌بندی محتوا برای طبقه‌بندی فیلم‌ها، بازی‌ها و برنامه‌های تلویزیونی است که وزارت دادگستری برزیل آن را کنترل می‌کند. در سال ۲۰۰۶، اساسنامه کودک و نوجوان در برزیل به‌عنوان سیاستی عمومی، تصویب و اجرا شد. کتابچه راهنمای عملی ۲۰۰۶، برای محافظت از کودکان و نوجوانان در برابر محتوای نامناسب و مضر برای رشد جسمی و ذهنی تهیه شده است که به‌عنوان اساسنامه کودک و نوجوانان،

جدول ۱ نمایشی از شاخص‌هایی است که آثار سینمایی توسط آن‌ها تشریح و توصیف می‌شوند. این شاخص‌ها از سایت «کامن سنس» استخراج شده‌اند. این سایت با توجه به دغدغه والدین نسبت به استفاده فرزندان از رسانه‌ها شکل گرفت و امروزه با وصف و توصیه کار خود را دنبال می‌کند. آنچه به درستی این سایت نسبت به آن هم و غم دارد، وجه آموزشی است که با بخش عمده‌ای از دانش‌آموزان برای ارتقای سواد دیجیتالی و رسانه‌ای در ارتباط است. آموزش مواجهه صحیح همراه با شناسایی محتوای آثار سینمایی برای مریدان بسیار حائز اهمیت است.

رده‌بندی سنی فیلم‌ها در کشورهای دنیا

در کشورهای دنیا، نظام رده‌بندی سنی یک راهبرد کنترل و هدایت محصولات رسانه‌ای است. با فراگیر شدن فیلم‌های سینمایی و دسترسی آسان به آن‌ها، بسیاری از خانواده‌ها نسبت به تربیت فرزندانشان نگران شدند. گسترش شبکه‌های اجتماعی همچون یوتیوب، فیس‌بوک و اینستاگرام این نگرانی را دوچندان کرده است. در این بخش به رده‌بندی سنی فیلم‌های چند کشور اشاره می‌کنیم. در کشور آلمان، «سازمان خودنظارتی بر صنعت فیلم آلمان» که به اختصار «FSK» نامیده می‌شود، در سال ۱۹۴۹ تأسیس شد.

جدول ۱. شاخص‌های توصیف آثار سینمایی

● FSK

بی‌خوش

1. Common Sense

منبع

۱. شکرخواه، یونس (۱۳۸۶). «سواد رسانه‌ای». فصلنامه رسانه، شماره ۶۸.

مصرف‌گرایی و تجاری‌سازی Consumerism and commercialism	خشونت Violence
رفتار مخاطره‌آمیز و ناسالم Risky and unhealthy behavior	ترسناکی Scariness
ارزش آموزشی Educational value	مسائل جنسی Sexy stuff
پیام‌ها و مدل‌های مثبت Positive and messages	زبان Language